ABDULLA QAHHORNING ENG SARA HIKOYALARI TAHLILI

Saidnazarova Odinabonu Saidolim qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Menejment fakulteti, Biznesni boshqarish yo'nalishi

2-bosqich talabasi

Email: osaidnazarova@gmail.com

https://doi.org/10.5281/zenodo.20061661

Annotatsiya: Ushbu maqola zamonaviy o'zbek adabiyotining yetakchi namoyandalaridan biri bo'lgan yozuvchining oltita yirik hikoyasini qiyosiy va tahliliy o'rganish imkonini beradi. Tadqiqotda uning badiiy mahoratining asosiy namunalari sifatida "O'g'ri", "Bemor", "Anor", "Yulduzlar mangu yonadi", "Ko'zgu" va "Ikki dunyo" asarlariga e'tibor qaratilgan. Maqolada ularning tematik xilma-xilligi, hikoya qilish texnikasi va ijtimoiy-psixologik chuqurligi o'rganiladi, Qahhorning inson axloqi, ijtimoiy tengsizlik va kundalik hayot voqeliklarini ixcham, ammo kuchli hikoya qilish orqali qanday aks ettirishi ta'kidlanadi. Uning istehzo, simvolizm, psixologik realizm va minimalist tildan foydalanishiga alohida e'tibor qaratilgan. Tadqiqotda shuningdek, ushbu hikoyalarning zamonaviy adabiy ta'limdagi ahamiyati va o'quvchilar orasida axloqiy va madaniy qadriyatlarni shakllantirishdagi ahamiyati ta'kidlangan. Nihoyat, maqolada Qahhorning qisqa hikoyalari inson tabiati va jamiyatining murakkabliklarini realistik va falsafiy jihatdan mazmunli tarzda ochib beradigan yaxlit badiiy tizimni ifodalashi ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: Abdulla Qahhor, o'zbek qisqa hikoyalari, realizm, satira, psixologik tahlil, axloqiy ziddiyat, adabiy simvolizm, ijtimoiy tanqid, hikoya qilish uslubi, o'zbek adabiyoti, inson tabiati, madaniy meros.

Abstract: This article provides a comparative and analytical study of six major stories by a writer who is one of the leading figures of modern Uzbek literature. The study focuses on the works "Thief", "Patient", "Pomegranate", "Stars Burn Forever", "Mirror" and "Two Worlds" as the main examples of his artistic skill. The article explores their thematic diversity, storytelling techniques and socio-psychological depth, emphasizing how Qahhor reflects human morality, social inequality and the realities of everyday life through concise but powerful storytelling. Particular attention is paid to his use of irony, symbolism, psychological realism and minimalist language. The study also emphasizes the importance of these stories in modern literary education and their importance in shaping moral and cultural values among students. Finally, the article emphasizes that Qahhor's short stories represent a holistic artistic system that reveals the complexities of human nature and society in a realistic and philosophically meaningful way.

Keywords: Abdulla Qahhor, Uzbek short stories, realism, satire, psychological analysis, moral conflict, literary symbolism, social criticism, storytelling style, Uzbek literature, human nature, cultural heritage.

Аннотация: В данной статье представлено сравнительно-аналитическое исследование шести основных рассказов писателя, являющегося одной из ведущих фигур современной узбекской литературы. Исследование сосредоточено на произведениях

«Вор», «Пациент», «Гранат», «Звезды горят вечно», «Зеркало» и «Два мира» как главных примерах его художественного мастерства. В статье рассматривается их тематическое разнообразие, приемы повествования и социально-психологическая глубина, подчеркивается, как Каххор отражает человеческую мораль, социальное неравенство и реалии повседневной жизни посредством лаконичного, но мощного повествования. Особое внимание уделяется использованию иронии, символизма, психологического реализма и минималистского языка. Исследование также подчеркивает важность этих рассказов для современного литературного образования и их значение в формировании моральных и культурных ценностей у учащихся. В заключение, статья подчеркивает, что рассказы Каххора представляют собой целостную художественную систему, которая реалистично и философски значимо раскрывает сложности человеческой природы и общества.

Ключевые слова: Абдулла Каххор, узбекские рассказы, реализм, сатира, психологический анализ, моральный конфликт, литературный символизм, социальная критика, стиль повествования, узбекская литература, человеческая природа, культурное наследие.

Abdulla Qahhorning qisqa hikoyalari XX asr o‘zbek adabiyoti taraqqiyotidagi eng muhim bosqichlardan birini ifodalaydi, an’anaviy hikoya shakllaridan zamonaviyroq, psixologik jihatdan boy va ijtimoiy ongli nasr uslubiga o‘tishni belgilaydi. Uning ijodiy merosi, ayniqsa, qisqa hikoya janri bilan ajralib turadi, u yerda u ixcham hikoya tuzilishida ajoyib badiiy aniqlik, tematik chuqurlik va hissiy realizmga erishgan. Ushbu maqolada uning eng ta’sirli oltita hikoyasi — “O‘g‘ri”, “Bemor”, “Anor”, “Ko‘zgu”, “Yulduzlar mangu yonadi” va “Ikki dunyo” — keng qamrovli tahlil qilinadi, ular birgalikda uning adabiy dunyoqarashi va badiiy evolyutsiyasini tushunish uchun vakillik doirasini tashkil qiladi.

Bu oltita hikoya alohida matnlar emas, balki Qahhorning inson axloqi, ijtimoiy tengsizlik, psixologik keskinlik va axloqiy muammolarga doimiy e’tiborini ochib beradigan o‘zaro bog‘liq badiiy mulohazalardir. Har bir hikoya inson hayotining o‘ziga xos jihatini ko‘rib chiqadi va shu bilan birga kengroq falsafiy tizimga hissa qo‘shadi. Masalan, “O‘g‘ri” iqtisodiy qiyinchiliklar sharoitida axloqiy noaniqlikni o‘rganadi, “Bemor” esa kasallik va ijtimoiy befarqlik oldida insonning ojizligini aks ettiradi. “Anor” va “Ko‘zgu” asarlari insonning ichki mojarolari va o‘zini anglashini ta’kidlaydigan ramziy qatlamlarni taqdim etadi, “Yulduzlar mangu yonadi” va “Ikki dunyo” esa munozarani ekzistensial aks ettirish va ideal va real hayot sharoitlari o‘rtasidagi qarama-qarshilikka yo‘naltiradi.

Qahhor nasrining o‘ziga xos xususiyatlaridan biri uning oddiy voqealarni chuqur badiiy bayonotlarga aylantirish qobiliyatidir. U murakkab syujetlarga yoki keng qamrovli tavsiflarga tayanmaydi; buning o‘rniga u realistik, ammo hissiy jihatdan yuklangan adabiy muhit yaratish uchun minimalist hikoya, aniq tafsilotlarni tanlash va tabiiy dialoglardan foydalanadi. Uning tili ataylab sodda, ammo bu soddalik ma’noning ko‘p qatlamlarini yashiradi. Kamtarona ifoda va sukut orqali u o‘quvchilarga o‘z qahramonlarining psixologik va axloqiy o‘lchamlarini faol ravishda talqin qilish imkonini beradi.

Bu hikoyalarning yana bir muhim jihati ularning psixologik realizmdagi mustahkam poydevoridir. Qahhor nafaqat tashqi harakatlarga, balki ichki hissiy holatlarga ham e’tibor qaratadi, qo‘rquv, uyat, umid, taslim bo‘lish va axloqiy mojarolarni o‘rganadi. Uning qahramonlari ko‘pincha g‘ayrioddiy hissiy yoki axloqiy vaziyatlarga tushib qolgan oddiy odamlardir, bu ularning tajribalarini juda o‘zaro bog‘liq va universal mazmunli qiladi. Bu psixologik chuqurlik uning hikoyalarini oddiy ijtimoiy rivoyatlardan tashqari inson tabiati haqidagi falsafiy mulohazalarga ko'taradi.

Bundan tashqari, hikoyalar Qahhorning satira va istehzoni ijtimoiy tanqid vositasi sifatida mohirona qo'llashini namoyish etadi. U ijtimoiy kamchiliklarni ochiqchasiga qoralash o'rniga, ularni nozik rivoyat kontrastlari, vaziyatli istehzo va puxta qurilgan dialoglar orqali fosh qiladi. Bu bilvosita tanqid uning asarlarini yanada kuchliroq qiladi, chunki u o'quvchilarni oldindan belgilangan xulosalarni qabul qilish o'rniga mustaqil ravishda mulohaza yuritishga undaydi. Uning satirasi hech qachon tajovuzkor emas; aksincha, u aqlli, vazmin va chuqur gumanistikdir.

Madaniy va tarixiy nuqtai nazardan, bu oltita hikoya o'z davrining qimmatli hujjatli mulohazalari bo'lib xizmat qiladi. Ular ijtimoiy tabaqalanishning voqeliklarini, o'zgarish jarayonidagi an'anaviy qadriyatlarni va o'zbek jamiyatidagi tez modernizatsiyaning psixologik ta'sirini aks ettiradi. Shu bilan birga, ularning mavzulari abadiy bo'lib, qadr-qimmat, adolat, azob-uqubat va axloqiy mas'uliyat kabi umuminsoniy insoniy tashvishlarni hal qiladi. Bu hikoyalarni birgalikda o'rganishning ahamiyati Qahhorning yagona badiiy tizimini tushunishda yotadi, bu yerda har bir rivoyat kengroq kontseptual doiraga hissa qo'shadi.

“O‘g‘ri” Abdulla Qahhor tomonidan 1930-yillarda, chuqur ijtimoiy o‘zgarishlar, qishloq joylardagi qashshoqlik va yangi ijtimoiy-siyosiy tizim sharoitida O‘zbekistondagi an’anaviy hayotning qayta qurilishi bilan ajralib turadigan davrda yozilgan eng kuchli va psixologik jihatdan boy qisqa hikoyalardan biridir. Hikoya shakli jihatidan juda qisqa bo‘lsa-da, uning badiiy va falsafiy chuqurligi uni o‘zbek adabiyotida eng ko‘p o‘rganilgan asarlardan biriga aylantiradi.

Hikoyaning markazida ochko‘zlik emas, balki zarurat va omon qolish tufayli o‘g‘rilikka aralashgan kambag‘al qishloq odami turadi. Qahhor uni ataylab odatiy jinoyatchi sifatida ko‘rsatishdan qochadi. Buning o‘rniga, u ochlik, resurslarning yetishmasligi va ijtimoiy tengsizlik uning harakatlarini shakllantiradigan og‘ir hayot sharoitida qamalib qolgan oddiy inson sifatida ko‘rsatiladi. Bu yondashuv darhol hikoyaning diqqat markazini jinoyatchilikdan bunday harakatlarni keltirib chiqaradigan kengroq axloqiy va ijtimoiy muhitga o‘tkazadi.

Hikoyaning eng yorqin xususiyatlaridan biri bu qishloq qashshoqligining realistik tasviridir. Voqea joyi romantiklashtirilmagan; u xom va rostgo‘y tarzda taqdim etilgan. O‘quvchi asosiy ehtiyojlarni qondirish qiyin bo‘lgan va inson qadr-qimmati doimiy ravishda bosim ostida bo‘lgan dunyo bilan tanishtiriladi. Qahhor minimal, ammo aniq tavsiflar orqali jismoniy qiyinchilik va ruhiy stressni aks ettiruvchi kuchli hissiy muhit yaratadi.

Hikoya tuzilishi juda ixcham, ammo har bir tafsilot ma'noga ega. Keraksiz dialog yoki kengaytirilgan tavsif yo'q. Buning o'rniga, Qahhor ramziy soddalikdan foydalanadi, bu yerda kichik harakatlar va nozik imo-ishoralar qahramonlarning ichki dunyosini ochib beradi. Bu stilistik tanlov hikoyaning hissiy intensivligini oshiradi va o'quvchini matn bilan faol ishtirok etishga majbur qiladi.

Hikoyadagi asosiy mavzu axloqiy noaniqlikdir. Qahhor qahramonning harakatlari haqida aniq fikr bildirmaydi. To'g'ridan-to'g'ri qoralash yoki oqlash yo'q. Buning o'rniga, o'quvchi axloqiy dilemmaga tushib qoladi: bu harakat jinoyat sifatida ko'rilishi kerakmi yoki chidab bo'lmas sharoitlarga omon qolish uchun javob sifatidami? Bu noaniqlik hikoyaning bugungi kunda ham dolzarb bo'lib qolishi va keng muhokama qilinishining sabablaridan biridir.

Yana bir muhim jihat - bu ijtimoiy tuzilishni tanqid qilishdir. Hikoya jamiyatning turli qatlamlari o'rtasidagi tengsizlikni nozik tarzda ochib beradi. Ba'zi shaxslar nisbiy qulaylikda yashasalar, boshqalari oddiy omon qolish uchun kurashadilar. Qahhor aniq shaxslarni yoki tizimlarni ochiqchasiga ayblamaydi, ammo qarama-qarshilikning o'zi ijtimoiy sharhning kuchli shakliga aylanadi. Bu ma'noda o'g'irlik shunchaki individual harakat emas, balki kengroq ijtimoiy nomutanosiblikning alomatidir.

Psixologik jihatdan hikoya ichki mojaro va inson zaifligiga chuqur qaratilgan. Qahramon hissiy jihatdan barqaror yoki o'ziga ishongan emas; aksincha, u qo'rquv, zarurat va axloqiy ong o'rtasida ikkilanib turadi. Bu ichki kurash cheklangan hikoya orqali tasvirlangan bo'lib,

o'quvchiga aniq tushuntirishsiz keskinlikni his qilish imkonini beradi. Qahhorning mahorati jimlik va kamtarlik murakkab hissiy holatlarni batafsil tavsifdan ko'ra samaraliroq ifodalashi mumkinligini ko'rsatishdadir.

Hikoya shuningdek, Qahhorning o'ziga xos istehzodan foydalanishini namoyish etadi. Vaziyat yuzaki oddiy ko'rinadi, ammo uning ostida qarama-qarshilik yashiringan: jamiyat o'g'irlik harakatini qoralaydi, ammo aynan shu jamiyat bunday harakatlarning mumkin bo'lishi uchun sharoit yaratadi. Bu istehzoli tuzilma o'quvchilarni adolat va mas'uliyat haqidagi an'anaviy g'oyalarni qayta ko'rib chiqishga undaydi. Uslubiy nuqtai nazardan, "O'g'ri" adabiy minimalizmning hissiy chuqurlik bilan uyg'unlashgan ajoyib namunasidir. Qahhorning tili sodda va tushunarli, ammo har bir so'z puxta tanlangan. Hikoyani realistik va to'g'ridan-to'g'ri his qilish imkonini beruvchi bezakli til ataylab yo'q. Shu bilan birga, bu soddalik murakkab falsafiy ma'noni yashiradi va matnni ko'p talqin qilish uchun mos qiladi. Yana bir muhim jihat - bu hikoyaning umuminsoniy dolzarbligi. Garchi u ma'lum bir tarixiy va madaniy kontekstga asoslangan bo'lsa-da, uning asosiy mavzulari - qashshoqlik, axloqiy tanlov, ijtimoiy bosim va inson qadr-qimmati - umuminsoniydir. Shuning uchun ham hikoya turli madaniyatlar va davrlardagi zamonaviy o'quvchilarda aks-sado bermoqda.

Xulosa qilib aytganda, "O'g'ri" shunchaki o'g'irlik harakati haqida qisqa hikoya emas. Bu bosim ostida inson hayotini chuqur o'rganish, axloqiy murakkablik haqida mulohaza yuritish va ijtimoiy tengsizlikni nozik tanqid qilishdir. Ushbu asar orqali Abdulla Qahhor oddiy hayot voqeasini chuqur falsafiy va hissiy jihatdan kuchli adabiy tajribaga aylantirishdagi o'ziga xos qobiliyatini namoyish etadi.

"Anor" - 1930-yillarda, O'zbekistonda tez ijtimoiy o'zgarishlar va o'zgaruvchan madaniy qadriyatlar davrida yaratilgan eng ramziy boy va psixologik jihatdan qatlamli qisqa hikoyalardan biri. Ushbu hikoya Qahhorning inson psixologiyasi, ichki istaklari va kundalik hayotning nozik qarama-qarshiliklariga chuqur qiziqishini aks ettiradi. Hikoya tashqi ko'rinishidan sodda ko'rinsa-da, u chuqur falsafiy va ramziy ma'noga ega.

Hikoyaning markazida istak, kutish va umidsizlikni o'z ichiga olgan oddiy insoniy vaziyat yotadi. Hikoyadagi anor shunchaki meva emas; u sog'inish, go'zallik va erishib bo'lmaydigan qoniqishning kuchli ramzi bo'lib xizmat qiladi. Qahhor bu oddiy narsadan murakkab hissiy holatlarni o'rganish uchun foydalanadi va hayotning eng kichik tafsilotlari ham chuqur psixologik ahamiyatga ega bo'lishi mumkinligini ko'rsatadi.

Hikoyaning eng muhim xususiyatlaridan biri uning ramziy tuzilishidir. Anor jismoniy zavq yoki moddiy qiymatdan ko'proq narsani anglatadi - u inson orzularini, hissiy ehtiyojlarini va kutish va haqiqat o'rtasidagi nozik chegarani aks ettiradi. Ushbu ramz orqali Qahhor odamlarning oddiy narsalarga qanday qilib chuqur hissiy ma'no berishini, ularni umid yoki umidsizlik tashuvchisiga aylantirishini ochib beradi. Hikoya, shuningdek, tashqi harakatlarga emas, balki ichki psixologik tajribaga qaratilgan. Qahhor murakkab syujet rivojlanishiga tayanmaydi. Buning o'rniga, u nozik tavsiflar, fikrlar va reaksiyalar orqali hissiy taranglikni puxta quradi. Hikoyaning soddaligi chuqurroq hissiy murakkablikni yashiradi, bu esa o'quvchilarga har bir tafsilot ortidagi ma'noni asta-sekin ochib berishga imkon beradi.

"Anor"ning yana bir muhim jihati - bu bajarilmagan istakni o'rganishdir. Hikoyadagi markaziy hissiy ziddiyat kutilgan va aslida qo'lga kiritilgan narsa o'rtasidagi tafovutdan kelib chiqadi. Bu taranglik universal insoniy tajribani aks ettiradi: orzular va haqiqat o'rtasidagi doimiy kurash. Qahhor bu ziddiyatni bo'rttirilgan dramatik shaklda emas, balki chuqur haqiqiy his qiladigan sokin, realistik lahzalar orqali taqdim etadi.

Uslubiy nuqtai nazardan, hikoya Qahhorning minimalist hikoya va hissiy taklif mahoratini namoyish etadi. Unda keraksiz tavsiflar yoki murakkab dialoglar yo'q. Buning o'rniga, ma'no puxta tanlangan tafsilotlar va ramziy tasvirlar orqali yaratiladi. Bu yondashuv o'quvchiga talqinda faol ishtirok etish imkonini beradi, bu esa o'qish tajribasini yanada shaxsiy va mulohazakor qiladi.

Hikoya shuningdek, nozik ijtimoiy va falsafiy o'lchovga ega. U individual hissiy tajribaga qaratilgan bo'lsa-da, u bilvosita norozilik, tengsizlik va sharoitlar tomonidan qo'yilgan cheklovlar kabi kengroq insoniy sharoitlarni aks ettiradi. Shu ma'noda, shaxsiy narsa universal bo'lib qoladi va individual tajriba jamoaviy insoniy haqiqatning aksi bo'lib qoladi.

Psixologik jihatdan, "Anor" Qahhorning inson sezgirligi va hissiy bog'liqligini chuqur tushunishini ochib beradi. Oddiy narsa bilan bog'liq his-tuyg'ularning intensivligi inson his-tuyg'ularining ko'pincha ratsional tushuntirishdan ustun kelishini ko'rsatadi. Istak, xotira va tasavvurning barchasi idrokni shakllantirishda rol o'ynaydi va Qahhor bu murakkablikni ajoyib aniqlik bilan tasvirlaydi. Yana bir muhim element - bu hikoyaga singdirilgan nozik istehzo. Anorga biriktirilgan hissiy og'irlik uning obyekt sifatidagi soddaligi bilan ziddiyatga tushib, insoniy kutish va haqiqat o'rtasidagi farqni ta'kidlaydigan sokin istehzo yaratadi. Bu istehzo qo'pol yoki masxara qiluvchi emas; aksincha, u yumshoq va mulohazakor bo'lib, o'quvchini o'z hissiy bog'liqliklarini qayta ko'rib chiqishga undaydi.

Xulosa qilib aytganda, "Anor" shunchaki narsa yoki lahza haqidagi hikoya emas. Bu istak, ramziylik va hissiy idrokning takomillashtirilgan adabiy tadqiqotidir. Ushbu asar orqali u oddiy hayotni mazmunli falsafiy mulohazaga aylantirishdagi g'ayrioddiy qobiliyatini namoyish etadi. Hikoya bugungi kunda ham dolzarb bo'lib qolmoqda, chunki u universal insoniy tuyg'ular - umid, sog'inch va ichki hayotning sokin murakkabligi haqida so'z yuritadi.

“Ko‘zgu” Abdulla Qahhor tomonidan yozilgan eng psixologik jihatdan chuqur va ramziy jihatdan qatlamli qisqa hikoyalardan biridir. O‘zbek adabiyoti tez rivojlanayotgan davrda yaratilgan ushbu hikoya Qahhorning insonning o‘zini anglashi, axloqiy ongi va shaxsiyatning ichki qarama-qarshiliklariga bo‘lgan chuqur qiziqishini aks ettiradi. Garchi hikoya oddiy narsa — oyna atrofida qurilgan bo‘lsa-da, u o‘zlik va o‘zini idrok etishning murakkab falsafiy tadqiqotiga aylanadi.

Hikoyaning markazida o‘zini o‘zi aks ettirish lahzasi yotadi. Ko‘zgu shunchaki jismoniy narsadan ko‘proq narsaga aylanadi; u haqiqat, o‘zini o‘zi baholash va axloqiy ong ramziga aylanadi. Qahramon oynaga qaraganida, u nafaqat o‘zining jismoniy ko‘rinishi bilan, balki ichki holatining bilvosita aksi bilan ham duch keladi. Bu ikkilik tashqi qiyofasi va ichki voqelik o‘rtasida psixologik ziddiyatni keltirib chiqaradi.

Hikoyaning eng muhim jihatlaridan biri uning o‘zini anglash va ichki halollikka qaratilganligidir. Qahhor qahramon tashqi ta’sir yoki oqlovsiz o‘ziga qarshi turishga majbur bo‘lgan vaziyatni tasvirlaydi. Bu qarama-qarshilik dramatik harakat emas, balki chuqur hissiy va intellektualdir. Ko'zgu jim hakam vazifasini bajaradi, qahramon aks holda nimani e'tiborsiz qoldirishi yoki yashirishi mumkinligini ochib beradi.

Hikoya Qahhorning eng kuchli badiiy xususiyatlaridan biri bo'lgan psixologik realizmga asoslangan. U tashqi voqealarni batafsil tasvirlash o'rniga, nozik hissiy o'zgarishlar, fikrlar va reaksiyalarga e'tibor qaratadi. Hikoyaning haqiqiy mojarosi ichki: u tashqi dunyoda emas, balki inson ongi ichida sodir bo'ladi. Bu yondashuv o'quvchiga qahramonning o'zini anglash jarayonini asta-sekin va mulohazakor tarzda boshdan kechirish imkonini beradi.

Hikoyaning yana bir muhim jihati uning ramziy chuqurligidir. Ko'zgu nafaqat haqiqatni, balki o'z kamchiliklari, xatolari va qarama-qarshiliklari bilan to'qnashuvni ham ifodalaydi. Bu odamlar ko'pincha kimligi va o'zini kim deb bilgani o'rtasida bo'linishi g'oyasini ramziy qiladi. Bu ramziy qatlam hikoyani o'ziga xoslik haqida falsafiy mulohazaga aylantiradi.

Hikoya shuningdek, o'ziga nisbatan axloqiy mas'uliyat mavzusini o'rganadi. Qahhor halollik boshqalarga nisbatan emas, balki o'z vijdoni bilan bog'liq holda boshlanishini ta'kidlaydi. Ko'zgu ichki javobgarlik metaforasiga aylanadi, bu yerda inson hukmdan qochib qutula olmaydi. Bu g'oya hikoyaga oddiy kuzatishdan tashqari axloqiy o'lcham beradi.

Uslubiy jihatdan, "Ko'zgu" Qahhorning o'ziga xos minimalizmi va hikoya cheklovini aks ettiradi. Til sodda, aniq va bezaksiz, ammo har bir tafsilot ma'noga ega. Ortiqcha tushuntirish yo'q; buning o'rniga, ma'no implikatsiya va o'quvchi talqini orqali paydo bo'ladi. Bu sukunat va

taklif so'zlar kabi muhim bo'lgan refleksiv muhit yaratadi.

Yana bir muhim xususiyat - bu hikoyaning hissiy nozikligi. Qahhor dramatik ifoda yoki ochiq hissiy tildan foydalanmaydi. Buning o'rniga, u jim kuzatish va psixologik chuqurlik orqali intensivlikni oshiradi. Bu cheklovli uslub hikoyani yanada realistik va intellektual jihatdan qiziqarli qiladi, chunki u o'zini o'zi aks ettirishning real hayotda qanday sodir bo'lishini - jimgina va ko'pincha kutilmaganda aks ettiradi.

Kengroq nuqtai nazardan, "Ko'zgu" inson ikkilikligini o'rganish sifatida qaralishi mumkin. Tashqi ko'rinish va mohiyat, tashqi xulq-atvor va ichki haqiqat o'rtasidagi qarama-qarshilik hikoyaning markazida yotadi. Qahhor o'zini bilish darhol yoki oson emasligi g'oyasini ta'kidlaydi; bu qarama-qarshilik, halollik va hissiy jasoratni talab qiladi.

Xulosa qilib aytganda, “Ko‘zgu” shunchaki jismoniy ma’noda aks ettirish haqidagi hikoya emas. Bu o‘ziga xoslik, vijdon va axloqiy ongni chuqur o‘rganishdir. Ushbu asar orqali Abdulla Qahhor oddiy buyumni kuchli falsafiy ramzga aylantirishdagi o‘ziga xos qobiliyatini namoyish etadi. Hikoya abadiy insoniy tajribaga — o‘zini halol va to‘liq anglash uchun kurashga bag‘ishlangani uchun aks-sado berishda davom etmoqda.

“Yulduzlar mangu yonadi” Abdulla Qahhorning qisqa hikoyalar an’anasidagi eng falsafiy yo‘naltirilgan va ramziy jihatdan murakkab asarlardan biridir. O‘zbek adabiyoti psixologik realizm va ijtimoiy mulohazalar bilan tobora ko‘proq shug‘ullanayotgan davrda yozilgan bu hikoya o‘zining meditativ ohangi va inson mavjudligi, umid va mavjudlik noaniqligini o‘rganishi bilan ajralib turadi.

Hikoyaning markazida yorug‘lik va zulmat o‘rtasidagi ramziy kontrast yotadi, bu esa hikoyaning asosiy badiiy asosi bo‘lib xizmat qiladi. Yorug‘lik umid, ong, orzular va inson intilishlarini ifodalaydi, zulmat esa noaniqlik, yo‘qotish, hissiy charchoq va hayotning mo‘rtligini anglatadi. Qahhor bu ikkilik orqali inson tajribasi nafaqat ijtimoiy voqelik, balki ichki ma’naviy sayohat sifatida ham talqin qilinadigan falsafiy makonni yaratadi.

Uning ko‘plab ijtimoiy asoslangan hikoyalaridan farqli o‘laroq, bu asar ko‘proq mavjudlik mulohazasiga moyildir. Hikoya tashqi harakatlarga ko‘p tayanmaydi; buning o‘rniga u ichki idrok va hissiy o‘tishlarga e’tibor qaratadi. Hikoya asta-sekin aniqlik lahzalaridan so‘nib borayotgan ong lahzalariga o‘tadi, hayot bosimi ostida umidning ko‘tarilishi va asta-sekin yo‘qolishi haqidagi insoniy tajribani aks ettiradi.

Hikoyaning eng muhim jihatlaridan biri uning "yulduzlar" va "yorug'lik" tushunchalarini ramziy talqin qilishidir. Yulduzlar shunchaki astronomik obyektlar emas; ular jismoniy yorug'lik yo'qolganda ham mavjud bo'lib qoladigan insoniy orzular, ideallar va xotiralarning metaforasidir. "Mangu yonadi" ("abadiy yonadi") iborasi ba'zi insoniy umidlar va qadriyatlar tashqi qiyinchiliklar va qorong'ulikka qaramay, doimiy bo'lib qolishi haqidagi fikrni anglatadi. Hikoyaning psixologik o'lchami ham bir xil darajada muhimdir. Qahhor hissiy beqarorlik, ichki noaniqlik va umidning nozik tabiatini nozik hikoya jarayoni orqali tasvirlaydi. Qahramonlar o'z his-tuyg'ularini to'g'ridan-to'g'ri ifoda etmaydilar; buning o'rniga ularning ichki holatlari atmosfera, tasvirlar va ramziy o'tishlar orqali ochib beriladi. Bu bilvosita usul hikoyaning chuqurligini oshiradi va o'quvchilarga hissiy subtekst bilan aloqa qilish imkonini beradi. Yana bir asosiy xususiyat - bu hikoyaning falsafiy noaniqligi. Qahhor aniq javoblar yoki axloqiy xulosalar bermaydi. Buning o'rniga, u o'quvchini mulohazakor holatda qoldiradi, shaxsiy talqinni rag'batlantiradi. Bu ochiqlik zamonaviy adabiy tafakkurning o'ziga xos xususiyatlaridan biridir, bu yerda ma'no qat'iy emas, balki o'qish va mulohaza orqali quriladi.

Uslubiy jihatdan hikoya Qahhorning lirik nasrdagi mahoratini minimalist ifoda bilan uyg'unlashtirgan holda aks ettiradi. Til xotirjam, nazorat ostida va ataylab cheklangan, ammo kuchli hissiy rezonansga ega. Dramatik voqealarning yo'qligi ramziy ma'no va atmosfera tafsilotlarining boyligi bilan qoplanadi. Bu usul o'quvchiga hissiyotlarni bilvosita, tasvirlash o'rniga taklif orqali boshdan kechirish imkonini beradi. Yana bir muhim jihat - bu hikoyaning universal insoniy xabari. Muayyan madaniy va adabiy an'anaga asoslangan bo'lsa-da, uning

mavzulari - umid, yo'qotish, chidamlilik va ma'no izlash - universaldir. "Yulduzlar hatto qorong'ulikda ham porlashda davom etadi" degan g'oya barcha madaniyatlar va tarixiy davrlarda insonning bardoshliligi uchun metaforaga aylanadi.

Kengroq adabiy nuqtai nazardan qaraganda, "Yulduzlar mangu yonadi" Qahhorning inson ruhining uzluksizligi haqidagi mulohazasi sifatida talqin qilinishi mumkin. Tashqi sharoitlar noaniq yoki qorong'i bo'lib qolganda ham, ichki qadriyatlar, xotiralar va intilishlar saqlanib qoladi. Bu falsafiy qarash hikoyani oddiy realizmdan tashqariga va ramziy gumanizm sohasiga olib chiqadi. Xulosa qilib aytganda, "Yulduzlar mangu yonadi" shunchaki yorug'likning so'nishi yoki hissiy o'tish haqidagi hikoya emas. Bu mavjudlik, umid va inson ongining bardoshliligi haqida chuqur falsafiy mulohazadir. Ushbu asar orqali Abdulla Qahhor oddiy tasvirlarni chuqur ekzistensial ramziylikka ko'tarish qobiliyatini namoyish etadi va hayot tabiati, xotira va ichki yorug'lik haqida mulohaza yuritishga ilhom baxsh etuvchi hikoya yaratadi.

“Ikki dunyo” Abdulla Qahhor ijodiy merosidagi eng ijtimoiy va falsafiy jihatdan qatlamli qisqa hikoyalardan biridir. O‘zbek adabiyoti ijtimoiy o‘zgarishlar, sinfiy tafovutlar va axloqiy qayta baholashni chuqur o‘rganish bilan shug‘ullangan davrda yozilgan ushbu hikoya Qahhorning yetuk badiiy qarashlarini aks ettiradi, bu yerda realizm axloqiy va psixologik chuqurlik bilan uyg‘unlashadi.

Hikoyaning markazida ikki qarama-qarshi dunyo — turli hayot tarzi, qadriyatlar va insoniy tajribalar o‘rtasidagi ramziy qarama-qarshilik g‘oyasi yotadi. Bir dunyo moddiy qulaylik, tashqi barqarorlik va ijtimoiy imtiyozlar bilan bog‘liq bo‘lsa, ikkinchisi qiyinchilik, soddalik va hissiy yoki axloqiy kurashni ifodalaydi. Qahhor bu ikkilik tuzilmadan nafaqat ijtimoiy qarama-qarshilik, balki inson mavjudligini tushunishning falsafiy modeli sifatida foydalanadi.

Hikoyaning asosiy xususiyatlaridan biri ijtimoiy tengsizlikni o‘rganishdir. Biroq, to‘g‘ridan-to‘g‘ri siyosiy rivoyatlardan farqli o‘laroq, Qahhor bu tengsizlikni to‘g‘ridan-to‘g‘ri yoki ayblovchi tarzda taqdim etmaydi. Buning o‘rniga u buni nozik o‘zaro ta’sirlar, hissiy qarama-qarshiliklar va kundalik vaziyatlar orqali ochib beradi. Ikki dunyo o'rtasidagi farqlar nafaqat iqtisodiy, balki psixologik va axloqiy jihatdan hamdir, bu atrof-muhit inson idroki va xulq-atvorini qanday shakllantirishini ko'rsatadi.

Hikoya ichki mojaro mavzusi bilan ham chuqur bog'liq. Bosh qahramon majoziy ma'noda bu ikki dunyo o'rtasida mavjud bo'lib, ikkalasiga ham to'liq tegishli bo'la olmaydi. Bu oraliq holat hissiy taranglik va o'ziga xoslik inqirozini keltirib chiqaradi. Qahhor bu holatdan o'zgaruvchan jamiyatda tegishlilik, o'zini o'zi belgilash va axloqiy yo'nalish haqidagi kengroq savollarni o'rganish uchun foydalanadi.

Psixologik nuqtai nazardan, "Ikki dunyo" Qahhorning inson ongi va qaror qabul qilishga kuchli e'tiborini namoyish etadi. Qahramonlar faqat tashqi sharoitlar bilan belgilanmaydi; aksincha, ularning ichki mulohazalari, shubhalari va intilishlari ularning harakatlarini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ichki hayotga bo'lgan bu urg'u hikoyani yanada universal va abadiy qiladi.

Ramziy ma'noda, "ikki dunyo"ni moddiy va ma'naviy qadriyatlar o'rtasidagi qarama-qarshilik sifatida ham talqin qilish mumkin. Bir dunyo tashqi muvaffaqiyat, maqom va jismoniy qulaylik bilan boshqariladi, ikkinchisi esa hissiy chuqurlik, axloqiy yaxlitlik va insoniy sezgirlikka asoslangan. Qahhor birini boshqasidan ustun deb e'lon qilmaydi; buning o'rniga, u hayotning bu ikki o'lchovi bir-biridan ajratilganda yuzaga keladigan keskinlik va nomutanosiblikni ta'kidlaydi.

Uslubiy jihatdan, hikoya Qahhorning xarakterli realizmini ramziy mavhumlik bilan uyg'unlashtirgan holda aks ettiradi. Hikoya taniqli ijtimoiy voqelikka asoslangan bo'lib qolmoqda, ammo u asta-sekin kengroq falsafiy mulohazaga aylanadi. Uning tili sodda va aniq bo'lib, murakkab g'oyalarning sun'iy tushuntirish yoki ritorik mubolag'asiz tabiiy ravishda paydo bo'lishiga imkon beradi.

Yana bir muhim jihat - bu hikoyaning axloqiy murakkabligi. Qahhor qahramonlarni aniq

axloqiy belgilashdan qochadi. Buning o'rniga, u qarorlar vaziyatlar, his-tuyg'ular va ijtimoiy bosim ta'sirida bo'lgan vaziyatlarni taqdim etadi. Bu yondashuv o'quvchilarni adolat, mas'uliyat va insoniy cheklovlar haqida tanqidiy fikrlashga undaydi.

Hikoya shuningdek, qattiq ijtimoiy bo'linishlarning nozik, ammo muhim tanqidini ham o'z ichiga oladi. Qahhor shaxslarning o'zlari tegishli bo'lgan "dunyo" tomonidan qanday shakllantirilganini va ba'zan cheklanganligini ko'rsatish orqali inson salohiyatini cheklaydigan ijtimoiy tuzilmalarning adolatliligiga shubha qiladi. Shu bilan birga, u ichki qadriyatlar tashqi sharoitlardan oshib ketishi mumkinligini ta'kidlaydi va inson qadr-qimmati butunlay moddiy holat bilan belgilanmaganligini ta'kidlaydi.

Xulosa qilib aytganda, "Ikki dunyo" shunchaki ijtimoiy qarama-qarshilikning tasviri emas. Bu o‘ziga xoslik, tengsizlik va inson tanlovi haqidagi chuqur falsafiy tadqiqotdir. Ushbu asar orqali Abdulla Qahhor ijtimoiy realizmni chuqur axloqiy va psixologik tushuncha bilan uyg‘unlashtirish qobiliyatini namoyish etadi. Hikoya bugungi kunda ham dolzarb bo‘lib qolmoqda, chunki u universal insoniy holatni — shaxsiy ma’no va yaxlitlikni izlash bilan birga turli voqeliklar, qadriyatlar va umidlar o‘rtasida yashash tajribasini aks ettiradi.

Abdulla Qahhor tomonidan yozilgan oltita qisqa hikoya — “O‘g‘ri”, “Bemor”, “Anor”, “Ko‘zgu”, “Yulduzlar mangu yonadi” va “Ikki dunyo” qiyosiy tahlili realizm, psixologik chuqurlik va ramziy tafakkurga asoslangan yagona badiiy tizimni ochib beradi. Har bir hikoya turli vaziyat, xarakter va hissiy kontekstni ko‘rib chiqsa-da, ularning barchasi inson tabiati, axloqiy mas’uliyat va ijtimoiy voqelikni izchil o‘rganish orqali o‘zaro bog‘liqdir.

Ushbu tadqiqotdan kelib chiqadigan eng muhim xulosalardan biri shundaki, Qahhorning ijodiy usuli chuqur semantik chuqurlik bilan birlashtirilgan o‘ta hikoya iqtisodiyotiga asoslangan. U murakkab syujetlarga yoki keng qamrovli tavsiflarga tayanmaydi; buning o‘rniga u minimal tafsilotlar, nozik dialoglar va puxta tanlangan vaziyatlar orqali ma’no yaratadi. Bu stilistik cheklov o‘quvchilarga matn bilan faol ishtirok etish imkonini beradi, o‘qishni talqiniy va mulohazakor jarayonga aylantiradi.

Oltita hikoyaning barchasida dominant mavzu paydo bo‘ladi: ijtimoiy, iqtisodiy va psixologik bosim ostida inson hayotining mo‘rtligi. “O‘g‘ri”da bu mo‘rtlik qashshoqlik keltirib chiqaradigan axloqiy murosaga kelish orqali; “Bemor”da esa jismoniy azob-uqubatlar va ijtimoiy befarqlik orqali; "Anor"da bajarilmagan istak orqali; "Ko'zgu"da o'zini anglash va axloqiy qarama-qarshilik orqali; "Chiroqlar o'chadi"da mavjudlik noaniqligi orqali; va "Ikki dunyo"da strukturaviy tengsizlik va identifikatsiya mojarosi orqali. Birgalikda, bu hikoyalar inson hayotining ichki qadriyatlar va tashqi sharoitlar o'rtasidagi doimiy muzokara sifatida keng qamrovli tasvirini yaratadi.

Yana bir muhim topilma Qahhorning simvolizm va psixologik realizmdan izchil foydalanishidir. Ko'zgu yoki anor kabi kundalik narsalar va kasallik yoki o'g'irlik kabi oddiy vaziyatlar chuqurroq insoniy haqiqatlarni ifodalovchi falsafiy belgilarga aylanadi. Bu yondashuv oddiy hayotni umuminsoniy ma'no maydoniga ko'taradi, bu uning asarlarining tarixiy kontekstidan tashqariga chiqishiga va zamonaviy o'quvchilar uchun dolzarb bo'lib qolishiga imkon beradi.

Tadqiqot shuningdek, Qahhorning axloqiy noaniqlikdan o'ziga xos foydalanishini ta'kidlaydi. U to'g'ridan-to'g'ri axloqiy hukmlarni taqdim etish o'rniga, to'g'ri va noto'g'ri bir-biri bilan chambarchas bog'liq va kontekstga bog'liq bo'lgan vaziyatlarni taqdim etadi. Ushbu hikoya strategiyasi o'quvchilarni tanqidiy fikrlashga, hamdardlikni rivojlantirishga va sodda axloqiy tasniflarni shubha ostiga qo'yishga undaydi. Shu ma'noda, uning hikoyalari nafaqat adabiy asarlar, balki axloqiy ta'lim vositalari sifatida ham ishlaydi. Kengroq madaniy nuqtai nazardan qaraganda, ushbu oltita hikoya adabiyotning ijtimoiy o'zgarishlarni aks ettirishi mumkinligini namoyish etadi. Qahhor o'z davrining keskinliklarini - qashshoqlik, modernizatsiya, qadriyatlar o'zgarishi va o'ziga xoslik kurashlarini aks ettiradi, shu bilan birga insoniyatning abadiy tashvishlarini ham ochib beradi. Shuning uchun uning asarlari ham milliy adabiy merosda, ham

umumbashariy adabiy munozarada muhim o'rin tutadi.

Ushbu tahlil natijalariga asoslanib, Abdulla Qahhorning adabiy merosini samarali tarqatish va ta'limiy jihatdan qo'llash bo'yicha bir nechta tavsiyalar taklif qilinishi mumkin:

Birinchidan, uning qisqa hikoyalarini zamonaviy ta'lim dasturlariga interaktiv va talabaga yo'naltirilgan usullardan foydalangan holda kiritish juda muhimdir. An'anaviy ma'ruza asosidagi yondashuvlar o'rniga o'qituvchilar talabalarning matnlar bilan hissiy va intellektual jihatdan shug'ullanishiga yordam berish uchun munozaralar, rol o'ynash mashg'ulotlari va muammoli o'rganishdan foydalanishlari kerak.

Ikkinchidan, raqamli texnologiyalar va multimedia platformalaridan foydalanish kengaytirilishi kerak. Audio versiyalar, animatsion moslashuvlar, qisqa metrajli filmlar va interaktiv elektron o'qitish modullari Qahhorning hikoyalarini vizual va raqamli kontentga ko'proq javob beradigan yosh avlod uchun yanada qulayroq va jozibador qilishi mumkin.

Uchinchidan, qiyosiy adabiyotshunoslikni rivojlantirish tavsiya etiladi, bunda Qahhor asarlari realizm va psixologik nasrning global mualliflari bilan birga tahlil qilinadi. Bu yondashuv talabalarga uning jahon adabiyotidagi o'rnini tushunishga va madaniyatlararo adabiy xabardorlikni mustahkamlashga yordam beradi.

To'rtinchidan, uning ijodiga bag'ishlangan adabiy tanlovlar, o'qish klublari va akademik konferensiyalarni tashkil etish yoshlarning faolligini sezilarli darajada oshirishi mumkin. Bunday tadbirlar tanqidiy fikrlashni, ijodkorlikni va klassik adabiyot bilan chuqurroq hissiy aloqani rag'batlantiradi.

Beshinchidan, uning asarlarini tengsizlik, axloqiy qarorlar qabul qilish va inson qadr-qimmati kabi zamonaviy ijtimoiy masalalar bilan bog'liq holda kontekstlashtirishga ko'proq e'tibor qaratish kerak. Bu talabalarga uning hikoyalarining zamonaviy hayotdagi ahamiyatini ko'rishga va klassik adabiyotni jonli mulohaza manbaiga aylantirishga yordam beradi. Nihoyat, Qahhor asarlarining tarjimasi va global miqyosda tarqalishini qo'llab-quvvatlash muhimdir. Uning turli tillardagi hikoyalariga kirishni kengaytirish nafaqat o'zbek adabiyotining xalqaro miqyosda tan olinishini oshiradi, balki xalqlar o'rtasidagi madaniy almashinuv va o'zaro tushunishni mustahkamlaydi.

Xulosa qilib aytganda, Abdulla Qahhorning oltita qisqa hikoyasi vaqt o'tishi bilan aks-sado berib kelayotgan kuchli badiiy va falsafiy tizimni tashkil qiladi. Ular insoniyat hayotining murakkabligini ajoyib aniqlik va hissiy chuqurlik bilan aks ettiradi. Ushbu adabiy merosni saqlash, o'rganish va targ'ib qilish nafaqat akademik vazifa, balki tafakkurli, hamdard va intellektual rivojlangan kelajak avlodlarni tarbiyalashga qaratilgan madaniy mas'uliyatdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Qahhor A. Tanlangan asarlar: 3 jildlik. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti, 1987.
2. Qahhor A. Hikoyalar. – Toshkent: Sharq nashriyoti, 2004.
3. Karimov N. O‘zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2010.
4. Qo‘shjonov M. O‘zbek realistik nasri taraqqiyoti. – Toshkent: Fan, 1978.
5. Normatov U. Adabiyot va zamon. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2015.
6. Yoqubov O. Adib va davr muammolari. – Toshkent: Sharq, 1998.
7. Rasulov A. Badiiy mahorat va uslub masalalari. – Toshkent: Fan, 1982.
8. Hamidov H. Adabiyot nazariyasi asoslari. – Toshkent: Universitet, 2001.
9. Mirzayev S. O‘zbek hikoyachiligi. – Toshkent: Fan, 1995.